

Leyla Soykut (1921, Kars - 1974, İstanbul)

Çevirmen. Bursa Kız Lisesi, ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun olmuştur. Öğretmenlik ve gazetecilik mesleklerinin ardından çevirmenliğe yönelmiştir.

Rusçadan yaptığı Dostoyevski, Tolstoy, Turgenev, Şolohov ve Soljenitsin çevirilerinin yanı sıra, Fransızcadan Jacqueline Monsigny, İtalyancadan Franca Antonioni, İngilizceden William Irish, Kathy Lambert, David Reuben, Adam Knight, Robert Wilder, Edgar Wallace, Vera Caspary, Elizabeth Seifert çevirileriyle adından söz ettirmiştir.

Leyla Soykut'un *Karamazov Kardeşler* çevirisi ilk kez Cem Yayınevi tarafından 1968-69 yıllarında 4 cilt olarak basılmıştır.

Eserin orijinal adı:
Братья Карамазовы - Brat'ya Karamazovy

Yordam Edebiyat'ta
Leyla Soykut Çevirileri

Delikanlı • Dostoyevski

Karamazov Kardeşler (2 cilt) • Dostoyevski

Uyandırılmış Toprak (2 cilt) • Mihail Şolohov

DOSTOYEVSKİ

KARAMAZOV
KARDEŞLER

ROMAN

TÜRKÇESİ
LEYLA SOYKUT

İKİNCİ CİLT

*yordam
edebiyat*

Yordam Edebiyat: 29 • **Karamazov Kardeşler - II** • Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
ISBN 978-605-172-234-4 (Tk) - ISBN 978-605-172-236-8 • *Türkçesi:* Leyla Soykut
Kitap Editörü: Dilan Keyvan • *Düzeltilme:* Duygu Ergün
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Birinci Basım: Ekim 2017
© Yordam Kitap, 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 56501222

KARAMAZOV
KARDEŞLER

ROMAN

Sekizinci Kitap

MİTYA

I

KUZMA SAMSONOV

GRUŞENKA’NIN yeni bir yaşantıya doğru atılırken son selamını gönderdiği ve ona karşı sevgi duyduğu o bir saatçik süreyi ömrünün sonuna dek unutmamasını emrettiği Dmitriy Fyodoroviç, o sırada genç kadının yaptıklarından habersiz, büyük bir şaşkınlık ve telaş içindeydi. Son iki günden beri öyle anlatılması imkânsız bir durumdaydı ki! Sonradan kendisinin de söylediği gibi, gerçekten bir beyin hummasına uğrayabilirdi.

Alyoşa bir gün önce sabahleyin onu bir türlü bulamamış, kardeşi İvan ise aynı gün meyhanede onunla buluşamamıştı. Kiraladığı evin sahipleri onun verdiği emir üzerine nerede olduğunu herkes-ten saklamıştı. Dmitriy ise o iki gün, sonradan kendisinin de anlattığı gibi, “kaderiyle savaşıp kendisini kurtarmaya çalışarak” hep kendini oradan oraya atmış, hatta bir ara Gruşenka’yı bir an olsun yalnız bırakarak kentten ayrılmaktan korktuğu halde, bir iki saat için, çok önemli bir ihtiyacını görmek üzere kentten çıkıp gitmişti.

Bütün bunlar sonradan ayrıntılı olarak ve delillere dayandırılarak meydana çıkacaktır. Ama biz şimdilik böyle Dmitriy’in yaşantısını birden altüst eden o korkunç felaketin gelip çattığı günden önceki o iki korkunç gün içinde olup bitenlerden yalnız en gerekli ve anlatmadan geçilemeyecek olanlarını üstünkörü olarak belirteceğiz.

Gerçi Gruşenka onu bir saat süreyle de olsa gerçekten sevmişti, ama bazen ona hiç acımadan, büyük bir katı yüreklilik-

le acı çektirdiği de oluyordu. Dmitriy için en önemli Şey Şuydu: Gruşenka'nın niyetini bir türlü anlayamıyordu. Genç kadını Őefkatle de zorla da yola getirmeye imkân yoktu. Öyle bir Şey yapacak olsa, Gruşenka ne olursa olsun kendini ona vermez, yalnız öfkelenir, hatta ondan büsbütün yüz çevirirdi. Dmitriy bunu açıkça anlıyordu. Oysa Dmitriy o sırada, oldukça doğru olarak Gruşenka'nın da olağanüstü bir kararsızlık içinde bulunduğunu, bir Őeylere karar vermek istediğini ama bir türlü karar veremediğini tahmin ediyor, onun için de bazı anlarda ona karşı gösterdiği tutkudan ötürü genç kadının ondan düpedüz nefret ettiğini ii ürpererek düşünüyordu. Belki de gerçekten öyleydi, ama Gruşenka'nın özlemine çektiği Şey neydi? Dmitriy bunu, her Şeye rağmen, gene de anlamıyordu. Zaten ona acı çektiren tüm sorunu Şu iki ihtimalde düğümleniyordu: bu işte ya kendisi, Mitya kazanacak ya da Fyodor Pavloviç stn gelecekti!

Bu arada kesin olarak bir olayı belirtmemiz gerekiyor: Dmitriy, Fyodor Pavloviç'in Gruşenka'ya muhakkak evlilik teklif edeceğine (eğer bunu zaten daha önceden teklif etmediyse) inanıyordu; ihtiyar Şehvet dŐknnn işin içinden yalnız üç bin ruble vererek sıyrılmayı düŐündüđünü aklından bile geçirmiyordu. Mitya, Gruşenka'yı ve onun ne karakterde bir kadın olduğunu bildiği için, bu sonuca varmıştı. Bu yüzden, zaman zaman Gruşenka'nın tüm üzüntüsünün de, sadece aralarından hangisini seçeceğini, hangisinin kendi çıkarına daha uygun geleceğini bir türlü kestirememekten ileri geldiğini düşünüyordu. O "subayın", daha doğrusu Gruşenka'nın hayatını altüst eden ve genç kadının bunca heyecanla, bu kadar korkuyla geliŐini beklediği o uğursuz adamın yakında geleceğini, ne gariptir ki, o günlerde aklından bile geçirmiyordu. Doğru söylemek gerekirse Gruşenka da son günlerde bu konuda onunla hiç konuŐmuyordu. Ama Dmitriy gene Gruşenka'dan, eskiden onu baŐtan çıkarmıŐ olan o adamın ona bir ay önce bir mektup göndermiŐ olduğunu öğrenmişti. Hatta mektubun bir bölümünü biliyordu. Gruşenka fkeli bir anında onu kendisine göstermişti. Ama Dmitriy'in bu mektuba hiç bir değer vermediğini hayretle görmüŐtü.

Bunun nedenini anlamak da çok zordu. Belki bu sadece şundan ileri geliyordu: Dmitriy, bu kadın yüzünden öz babasıyla giriştiği çatışmanın bütün çirkinliği ve dehşeti altında ezildiği için, artık bundan daha korkunç ve daha tehlikeli bir şeyi o sırada düşünemiyordu bile. Beş yıllık bir kayboluştan sonra birden ortaya çıkan bu adamın varlığına düpedüz inanmıyordu. Hele onun yakında geleceğini hiç tahmin etmiyordu. Zaten subayın Mitenka'ya gösterilmiş olan o ilk mektubunda, bu gelişten oldukça belirsiz bir şekilde söz ediliyordu. Mektup anlamı belirsiz büyük sözlerle doluydu ve romantik bir mektuptu. Şunu da belirtmeli ki, Gruşenka mektubun sonunu, subayın gelişinden biraz daha kesin olarak söz edildiği son bölümünü Dmitriy'den saklamıştı. Bundan başka Mitenka sonradan hatırlayacaktı ki, o zaman Gruşenka da, Sibiry'a'dan gelen bu mektuba karşı, elinde olmayarak gururlu bir küçümseyiş göstermişti; Dmitriy de bunu fark etmişti. Sonraları Gruşenka ortaya yeni çıkan bu rakiple olan ilişkisi konusunda artık Mitenka'ya hiçbir şey söylemez olmuştu.

Böylece Dmitriy yavaş yavaş subayın varlığını bile büsbütün unutmuştu. Düşündüğü tek şey şuydu: Gruşenka'yla o subay arasında ne olursa olsun, iş ne şekle dönerse dönsün Fyodor Pavloviç ile çatışması artık bir an meselesiydi; hatta bu çatışma herhangi bir başka olaydan daha önce olacaktı. Yüreği ürpererek her an Gruşenka'nın karar vermesini bekliyor, hep onun bu kararı sanki ilham gelmiş gibi, aniden vereceğine inanıyordu.

Gruşenka, birden gelip ona, "Al beni, ömrümün sonuna kadar senin olacağım!" diyecek ve artık her şey bitecekti. O zaman kendisi genç kadını kaptığı gibi, hemen dünyanın öbür ucuna götürecekti. Evet, hemen götürecekti, hem de elinden geldiği kadar uzağa götürecekti onu! Dünyanın öbür ucuna olmasa bile, Rusya'nın herhangi bir uzak köşesine. Orada onunla evlenecek ve onunla birlikte *incognito*,* bir yere yerleşecekti. Böylece artık hiç kimse kim olduklarını bilmeyecekti. Ne orada ne burada ne de herhangi bir

* (Lat.) Başka bir isim altında. -çev.

başka yerde! İşte o zaman, evet işte o zaman, yepyeni bir yaşam başlayacaktı!

Dmitriy o bambaşka, o yepyeni ve artık “erdemli” yaşantıyı (kesin olarak erdemli olmalıydı, kesin olarak!) her an hayalinden geçiriyor, bu hayalle kendinden geçiyordu. Böyle bir yeniden doğuşa, böyle bir kendi kendini yenilemeye susamıştı. Kendi iradesiyle saplandığı o pis çamur ona aşırı bir ağırlık veriyor ve bu gibi durumlarda birçoklarının yaptığı gibi, başka bir yere gidince her şeyin yoluna gireceğine, bu değişikliğin her şeyi değiştireceğine inanıyordu. Yalnız bu insanların yanından uzaklaşmalı, yalnız bu şartlardan kurtulmalı, yalnız bu Allahın belası yerden çıkıp gitmeliydi! O zaman, her şey yeniden doğacak, her şey bambaşka bir yola dökülecekti! İşte inandığı ve özlemini çektiği şey buydu.

Ama bu yalnız, o sorunun birinci çözümü gerçekleştiği takdirde mümkün olacaktı. Zihninde bir başka çözüm yolu da belirliyordu, ama bu artık korkunç bir çözümdü. Gruşenka birden ona, “Sen git, karar verdim ben Fyodor Pavloviç’le evleneceğim, sana ihtiyacım yok!” diyecekti. İşte o zaman... ama o zaman... doğrusunu söylemek gerekirse Mitya o zaman ne olacağını, son saat gelip çatıncaya kadar bilemiyordu. Bu bakımdan ona hak vermek gerekir.

Kesin bir niyeti yoktu. Cinayeti daha önceden düşünmemişti. Dmitriy yalnız gözetliyor, ipuçları topluyor, kendine işkence ediyor, ama her şeye rağmen, kaderinin yalnız o ilk mutlu çözüme doğru gideceğini düşünerek ona hazırlanıyordu. Hatta aklına gelen herhangi bir başka düşünceyi zihninden kovuyordu. Ama iş buraya gelince artık bambaşka bir üzüntü, yepyeni ve bununla ilgisi olmayan, öyleyken aynı şekilde çözülmesi imkânsız, uğursuz bir durum meydana geliyordu.

Bunu kısaca şöyle açıklamak mümkündür: Eğer Gruşenka ona, “Seninim, götür beni buradan,” diyecek olursa, Dmitriy onu nasıl götürebilirdi? Bu iş için gereken imkânları, parayı nereden bulacaktı? Fyodor Pavloviç’in sadaka kabilinden verdiği ve birkaç yıldır devamlı olarak hiç kesilmeden eline geçen gelir, tam o sırada büsbütün kesilmişti. Tabii Gruşenka’nın parası vardı, ama

Mitya'nın içinde birden bu konuda müthiş bir gurur uyanmıştı. Genç kadını kendi parasıyla götürmek ve onunla birlikte yeni bir hayata başlamak istiyordu. Bunu da kendi imkânlarıyla yapmalıydı, Gruşenka'nın imkânlarıyla değil. Onun elinden para almayı bir an için olsun aklına getirmiyordu. Bunu düşünmek bile onda büyük bir tiksinti, müthiş bir iğrenme duygusu uyandırıyorordu.

Burada durumu ayrıntılı olarak ele almıyorum, onu tahlil etmiyorum. Yalnız belirtmekle yetiniyorum ki, Dmitriy'in o anda ruhi durumu işte buydu. Bütün bunlar, belki de Katerina İvanovna'nın parasına bir hırsız gibi el koyduğundan ötürü vicdan azabı çekmesinden ve bu yüzden bilinçsiz olarak kendine işkence etmesinden ileri geliyordu. O zamanlar sonradan itiraf ettiği gibi 'Birinin karşısında alçakça davrandım. Şimdi de öbürünün karşısında gene alçakça davranmış olacağım,' diye düşünüyordu. 'Zaten eğer Gruşenka bunu öğrenirse, böyle bir alçağı istemeyecektir,' diyordu. O halde parayı nereden bulmalı? O uğursuz paraları nereden sağlamalıydı? Eğer bulamazsa her şey mahvolacak, hiçbir şey de gerçekleşmeyecekti. 'Hem de sadece para yetmediği için... İşin rezaleti de burada!' diye düşünüyordu.

Olayları atlayarak önceden söyleyeyim: Belki de Dmitriy bu paraları nereden bulacağını biliyordu. Hatta o paraların nerede durduğunu bile öğrenmişti. Şimdilik bu konuda daha fazla bir şey söylemeyeceğim, çünkü zaten sonradan her şey anlaşılacaktır. Ama onun için en büyük felaket şuradaydı (gerçi bu henüz belirsiz bir şeydi ama gene de söyleyeceğim bunu): Bu bir yerlerde bulunan paraları elde etmek, onları almaya hak kazanmak için, her şeyden önce üç bin rubleyi Katerina İvanovna'ya geri vermesi gerekiyordu. Mitya, 'Bunu yapmazsam başkalarının cebinden para çalan bir hırsız, adi herifin biri olacağım, oysa yeni hayata alçak bir insan olarak başlamak istemiyorum!' diye düşünüyordu, bu yüzden de gerekirse dünyayı altüst etmeye, ama her şeyden önce Katerina İvanovna'ya o üç bin rubleyi ne yapıp yapıp geri vermeye karar vermişti.

Bu kararı iki gün önce, Gruşenka, Katerina İvanovna'ya hakaret ettikten, Mitya bunun hikâyesini Alyoşa'dan dinleyip de, "Ben

alçağın biriyim,” diye itiraf ettikten ve bunu Katerina İvanovna’ya bildirmesini rica ederek, “Eğer bu birazcık olsun üzüntüsünü hafifletirse,” dedikten sonra, yolda Alyoşa’yla son kez görüştüğü vakit vermişti. Yine aynı gece kardeşinin yanından ayrıldıktan sonra kendinden geçmiş gibi bir heyecana kapıldığı sırada hissetmişti ki, “Katya’ya olan borcunu ödememektense, birini öldürüp soyması” daha iyi olacaktı. Kendi kendine, ‘Katya’ya ihanet ettiğimi ve parasını çalarak, bu parayla Gruşenka ile doğru dürüst bir hayata başlamak için kaçtığımı söylemek hakkını vermektense, o öldürülen, o soyulan adamın katili olayım, herkesin karşısına bir hırsız olarak çıkıp Sibiry’a sürüleyim, daha iyi! Bunu yapamam!’ diyordu.

İşte Mitya, dişlerini gıcırdatarak böyle söyleniyor ve gerçekten de zaman zaman sonunda beyin hummasına tutulacağınu düşünüyordu. Ama şimdilik kendi kendisiyle savaşıyordu...

Garip şey; sanılırdı ki böyle bir karar verdikten sonra artık kendisi için umutsuzluktan başka hiçbir şey olamazdı. Birden öyle bir parayı nereden bulabilirdi ki? Hele de onun gibi beş parasız bir insan bunu nereden sağlayacaktı? Oysa kendisi bütün bu süre boyunca o üç bin rubleyi bulacağından umudunu kesmedi. Bu üç bin rublenin kendiliğinden, belki de gökten yağar gibi eline geliverceğini sanıyordu. İşte Dmitriy Fyodoroviç gibi, ömürleri boyunca yalnız para harcamayı ve miras olarak ellerine geçen serveti har vurup harman savurmamış, ama paranın nasıl kazanıldığını akıllarından bile geçirmemiş insanlar böyle olur. Üç gün önce Alyoşa ile vedalaştıktan sonra Dmitriy’in zihninde müthiş bir fırtına kopmuş, tüm düşüncesini karmakarışık etmişti. Böylece sonunda en olmayacak, en acayip davranışla işe koyuldu. Evet, belki de bu gibi durumlarda en olmayacak, en fantastik davranışlar, o tip insanların aklına ilk gelen davranışlar olur ve onlara mümkün olan en iyi şey gibi görünür.

Dmitriy birden, Gruşenka’nın koruyucusu olan tüccar Samsonov’a gitmeye ve ona bir “plan” teklif etmeye karar vermişti. Bu “plan” bahanesiyle de ondan muhtaç olduğu tüm parayı birden elde edecekti. Teklif edeceği planın ticari yönünden hiç şüphe et-

miyordu. Ancak eğer Samsonov bu işe yalnız ticari açıdan bakmazsa, onun bu çıkışını nasıl bir gözle göreceğinden endişe duyuyordu.

Gerçi Mitya o tüccarı tanıyordu ama onunla şahsen tanışmamış, bir kez olsun onunla konuşmamıştı. Öyleyken nedense içinde, hem de epey bir süredir, bir kanı yerleşmişti. Ona öyle geliyordu ki, artık belki bir ayağı çukurda olan o ihtiyar şehvet düşkününü, eğer Gruşenka herhangi bir şekilde kendisine namuslu bir hayat kurar ve “güvenilecek bir insan”la evlenirse artık buna hiçbir itirazda bulunmayacaktı. Hatta karşı koymak şöyle dursun, bunu kendisi diliyordu ve belki buna yardım edecekti. Yeter ki öyle bir fırsat çıksın!

Gene kulağına gelen bazı söylentilerden mi yoksa Gruşenka'nın söylediği bazı sözlerden mi şu sonuca varmıştı ki, ihtiyar, Gruşenka için eş olarak Fyodor Pavloviç'ten çok kendisini, Dmitriy'i tercih ediyordu. Belki de hikâyemizin okurlarından birçoğuna Dmitriy'in böyle bir yardım almayı tasarlaması ve nişanlısını, sözüm ona, “onu koruyan erkek”in elinden almaya kalkışması, artık çok adice ve tiksiniyecek bir davranış olarak görünür. Yalnız şunu belirteyim ki, Gruşenka'nın geçmişi Mitya'ya artık büsbütün sona ermiş, geçmişe gömülmüş olarak görünüyordu. O, geçmişe sonsuz bir acıma duygusuyla bakıyor, içinde yanan tutkunun etkisi altında, sanıyordu ki Gruşenka bir kez onu sevdiğini, onunla evleneceğini söyledi mi artık ortaya bambaşka, yepyeni bir Gruşenka çıkacaktır. Onunla birlikte gene yepyeni bir Dmitriy Fyodoroviç meydana gelecektir; artık hiçbir kusuru olmayan ve yalnız iyi özellikleri olan bir Dmitriy Fyodoroviç! Böylece ikisi, birbirine her şeyi bağışlayacak, yaşantılarını artık yepyeni bir temel üzerine kuracaktır.

Kuzma Samsonov'a gelince; Mitya onu da Gruşenka'nın o göçüp gitmiş geçmişinde bulunan ve hayatında kaderin karşısına çıkardığı ama genç kadının hiçbir zaman sevmediği ve en önemlisi artık “miadı dolmuş”, bitmiş bir insan sayıyordu. Bu bakımdan, bu adam Gruşenka'nın yaşantısında yeri olmayan, daha şimdiden silinmiş bir varlıktı. Bundan başka, Mitya artık onu bir insan olarak bile sayamazdı. Çünkü kentte herkes biliyordu ki, Samsonov hastalıklı bir yıkıntıdan başka bir şey değildi. Gruşenka'yla devam ettirdiği

ilişki de artık yalnız bir babanın kızına duyabileceği bir ilişkiydi. Aralarındaki bağ, eskiden dayandığı temellere artık dayanmamaktadır ve bu çoktandır, hemen hemen bir yıldır böyledir.

Sözün kısası, bu düşüncelerde Mitya'nın çok saf olan bir yönü belirliyordu. Dmitriy gerçekten bütün kusurlarına rağmen, çok saf bir adamdı. İhtiyar Kuzma'nın bir ayağı çukurdayken, Gruşenka'yla geçmişteki yaşantısı yüzünden içten gelen bir pişmanlık duyduğuna ve Gruşenka'nın artık hiçbir zararı olmayan o ihtiyardan daha sadık bir dostu, bir koruyucusu bulunmadığına ciddi olarak ve kesin bir şekilde inanması, gene bu saflığından ileri geliyordu.

Mitya, Alyoşa'yla yaptığı konuşmadan sonra bütün gece hemen hemen hiç uyuyamamış, ertesi sabah saat onda Samsonov'un evine giderek, gelmiş olduğunu haber vermelerini rica etmişti. Samsonov'un evi eski, kasvetli, çok geniş, iki katlı ve avluya bakan bölmeleriyle bir de ek dairesi bulunan bir evdi. Alt katta aileleriyle birlikte iki evli oğlu, çok yaşlı kız kardeşi ve evli olmayan bir kızı oturuyordu. Ek daireye iki uşağı yerleşmişti, bunlardan birinin ailesi çok kalabalıktı. Çocuklar da, uşaklar da kendi dairelerinde sıkışık yaşıyor, evin üst katında ise ihtiyar tek başına oturuyordu. Oraya kendisine bakan kızının bile girip oturmasına izin vermiyordu. Bu yüzden kızı ancak belirli saatlerde, babasının belirsiz çağrışlarını duyunca, kendisinde nefes darlığı olduğu halde hemen her seferinde koşarak yukarı çıkmak zorunda kalıyordu.

Bu "yukarı kat", sıra sıra biçimsiz koltukları, duvarın diplerinde dizilmiş maun iskemleleri, kılıf geçirilmiş kristal avizeleri, üzerine çarşaf örtülmüş, hüznü uyandıran aynalarıyla birçok tüccar evinde görüldüğü gibi, eski moda döşenmiş büyük, geniş, süslü odalar dizisiydi. Bütün bu odalar boş duruyor, hiçbir işe yaramıyordu. Çünkü hasta ihtiyar, katın bir köşesindeki küçük odalardan birinde, ta uçtaki küçük yatak odasında otururdu; burada kendisine başını mendille bağlamış ihtiyar hizmetçi kadınla, sofada sedirin üstünde yatan bir "delikanlı" hizmet ederdi.

İhtiyar adam, ayakları şiştiği için artık hiç yürüyemiyordu, nadir olarak deri koltukların üzerinden kalkıyor ve ihtiyar hiz-

metçisi onu kollarından tutarak, odada birkaç kez dolaştırıyordu. Samsonov, bu ihtiyar kadına karşı bile çok sert davranır, onunla hiç konuşmazdı. Kendisine “yüzbaşının” geldiğini haber verdikleri vakit, Samsonov onu içeri almamalarını emretti. Ama Mitya ille onu görmek için ısrar ediyordu. Bu yüzden ona bir kez daha haber gönderdi. Kuzma Kuzmiç delikanlı uşağa, “Durumu nasıl? Sarhoş mu? Gürültü patırtı ediyor mu?” diye etraflı olarak sordu. Bunun üzerine ona Mitya’nın ayık olduğunu, ama gitmek istemediğini söylediler. İhtiyar, gene kabul etmemelerini emretti. O zaman bütün bunları daha önceden tahmin eden ve öyle bir şey olur düşüncesiyle yanına kâğıt kalem almış olan Mitya, bir parça kâğıda okunaklı olarak, “Agrafena Aleksandrovna ile yakından ilgili ve konuşulması gerekli bir iş için” diye yazdı, pusulayı ihtiyara gönderdi. İhtiyar, kısa bir süre düşündükten sonra delikanlıya, konuğu salona almasını emretti. İhtiyar kadını da hemen yukarı, yanına gelsin diye, küçük oğlunu çağdırmaya gönderdi.

Hemen hemen on iki verşok boyunda, müthiş kuvvetli, sakalı tıraşlı ve Almanlar gibi giyinen küçük oğlu (Samsonov’un kendisi ise sırtında kaftanla ve sakallı olarak dolaşırdı), hemen ve hiç itiraz etmeden yukarı çıktı. Zaten hepsi babanın karşısında tir tir titrerdi. Baba, bu iri yapılı delikanlıyı yüzbaşından korktuğu için çağdırtmamıştı. Öyle korkak bir adam değildi. Onu, her ihtimale karşı daha çok yanında bir tanık bulunsun diye çağdırtmıştı. Sonunda koluna giren oğlu ile delikanlı uşağının arasında kayar gibi yürüyerek salona gitti. Oldukça büyük bir merak da duyuyordu.

Mitya’nın beklediği salon kocaman, kasvetli, insana ağırlık veren, iki pencere, yukarısında orkestra için balkonu bulunan, duvarları “mermer taklidi” ve hepsi de kılıflarının içinde duran, kocaman üç avizeli bir odaydı. Mitya, giriş kapısının yanındaki küçük bir iskemlenin üzerinde oturuyor, sinirli bir sabırsızlık içinde kaderini bekliyordu. İhtiyar, giriş kapısının karşı tarafındaki kapıdan, Mitya’nın oturduğu iskemleden on sajen kadar ilerideki öbür kapıdan içeri girince, genç adam, birden yerinden fırladı, askerlere özgü, sert, arşınlık adımlarıyla ihtiyar adamı karşılamak için ona doğru yürüdü.

Mitya, derli toplu giyinmişti. Üzerinde bir redingot, elinde yuvarlak bir şapka ve siyah eldiven vardı. Tıpkı üç gün önce manastırda, staretzin hücrelerinde Fyodor Pavloviç ve erkek kardeşleri ile birlikte yapılan aile toplantısındaki gibiydi. İhtiyar adam çok resmî ve ciddi bir tavırla Mitya'nın yanına yaklaşmasını ayakta bekliyordu. Mitya ona doğru yürürken, ihtiyarın kendisini tepeden tırnağa süzdüğünü hissetti. Kuzma Kuzmiç'in son günlerde çok şişmiş olan yüzü Mitya'yı şaşırtmıştı. İhtiyarın zaten kalın olan alt dudağı şimdi aşağıya doğru sarkmış bir et parçasını andırıyordu. Konuşma resmî bir tavırla ve hiç konuşmadan eğilerek selam verip, ona divanın yanındaki koltuğu işaret etti. Kendisi de oğlunun koluna dayanarak, bir hasta gibi, oflaya puflaya Mitya'nın karşısına, divanın üzerine yerleşmeye çalıştı. O kadar ki, Mitya onun hasta bir adam olarak gösterdiği bu çabaya bakınca hemen içinden böyle önemli bir insanı rahatsız ettiği için kendisini suçladı ve ince ruhlu bir insana özgü utançla pişmanlık duydu. İhtiyar, sonunda yerleştikten sonra ağır ağır, her sözünün üzerinde dura dura, ama gene de nezaketle konuşmaya başladı:

“Benden bir dileğiniz mi vardı beyefendi?” diye sordu.

Mitya birden irkildi, oturduğu yerden fırlayacak gibi oldu, ama hemen gene oturdu. Sonra yüksek sesle, hızlı hızlı, sinirli sinirli, elleriyle işaretler yaparak, gerçekten kendinden geçmiş gibi konuşmaya başladı. Belliydi ki bir insan olarak dayanabileceği son sınıra ulaşmıştı. Mahvolduğunu hissediyor ve son olarak bir kurtuluş çaresi arıyordu. Bunu bulamazsa, hemen kendini suya atacaktı! İhtiyar Samsonov'un yüzü hiç değişmedi. Gene bir heykelin yüzü gibi soğuktu. Ama herhalde bütün bunları hemen anlamıştı.

“Sayın Kuzma Kuzmiç, herhalde şimdiye dek öz annemin ölümünden sonra beri soyup soğana çeviren babam Fyodor Pavloviç Karamazov ile benim aramda olan çatışmaları birçok defa işitmişlerdir... Çünkü artık bütün kent bunun dedikodusunu yapıp duruyor... Zaten burada herkes gereksiz şeyleri diline dolar... Bundan başka, bu dedikodular, Gruşenka'nın... pardon, Agrafena

Aleksandrovna'nın... çok saygı duyduğum ve pek çok takdir ettiğim Agrafena Aleksandrovna'nın da kulağına çalınmıştır.”

Mitya işte konuşmasına böyle başlamıştı, ama daha ilk sözlerini söyler söylemez sustu. Biz buraya söylediği sözleri aynen alacak değiliz. Ancak özetini vereceğiz. Mitya durumunu şöyle özetlemişti: Kendisi bundan üç ay önce bir maksatla (bunu söylerken gerçekten “mahsus” sözünü değil de, “bir maksatla” sözünü kullanmıştı) eyalet başkentindeki avukata danışmıştı. “Kendisi tanınmış bir avukattır. Herhalde adını işitmişsinizdir, Pavel Pavloviç Korneplodov. İşittiniz değil mi? Geniş bir alnı vardır. Devleti idare edebilecek kadar parlak bir zekâ... Sizi de tanıyor... Sizin için çok iyi sözler söyledi.” Mitya bunları söyledikten sonra tekrar sustu.

Ama sözünü arada bir böyle kesmesi onu konuşmaktan alıkoymuyordu. Hemen sonra gene birden atılıyor, gittikçe daha çok, daha çok konuşmaya başlıyordu. O Korneplodov dediği adam her şeyi etraflıca sorduktan sonra Mitya'nın kendisine ibraz ettiği vesikaları inceledikten sonra (Mitya bu vesikalardan söz ederken belirsiz şeyler söylemiş, sözünün burasında nedense çok acele etmişti) şöyle bir sonuç çıkarmıştı; ona göre Çermaşnya köyü, Dmitriy'e annesinden kaldığı için, ona ait sayılmalıydı ve bu konuda dava açmak, böylece ahlaksız ihtiyarı kısıtırmak mümkündü... “Çünkü bütün yollar tıkalı değildi, zaten kanun adamları işe nereden başlayacağını bilirdi.”

Sözün kısası, Fyodor Pavloviç'ten daha altı bin hatta yedi bin ruble koparmanın mümkün olduğunu düşünülebilirdi. Çünkü Çermaşnya, ne olursa olsun yirmi beş bin rubleden, hatta belki yirmi sekiz bin rubleden daha az etmezdi. “Otuz bin, otuz bin eder Kuzma Kuzmiç! Ben ise düşünün, o katı yürekli adamdan on yedi bin ruble bile almış değilim!” İşte Mitya demek istiyordu ki, “Ben bu işi o zaman olduğu gibi bıraktım. Çünkü kanun adamlarıyla başım hoş değildir. Buraya gelince ise, bir karşı dava açıldığını görünce çıkmaza girdim.” (Sözün burasında Mitya tekrar ne söyleyeceğini şaşırды ve gene kesin bir dönüş yaparak başka konuya atladı.) Şöyle diyordu: “Asil yürekli Kuzma Kuzmiç, o canavara karşı olan

haklarımı üzerinize alır mısınız? Karşılığında da bana sadece üç bin ruble verirsiniz olmaz mı?.. Davayı hiçbir şekilde kaybetmenize imkân yoktur. Bu konuda size şerefimin üzerine yemin ederim. Aksine, bu işten üç bin ruble yerine altı bin, hatta yedi bin ruble kazanabilirsiniz... Yalnız işte en önemli nokta şudur; bu işi “hemen bugün” bitirmek gerekiyor... Ben size noterde mi, ne derler ona, işte orada... Yani sizin anlayacağınız, her şeye razıyım. İsteddiğiniz bütün vesikaları veririm, her şeyi imzalarım... Böylece o kâğıdı hemen, eğer mümkünse, eğer imkânınız varsa, hemen bu sabah hazırlayıp bitirelim... Siz bana üç bin ruble verirsiniz... Zaten bu küçük kentte sermaye bakımından sizin karşınızda kim durabilir?.. Bu parayı verince de beni şeyden... kurtarmış olursunuz... Sözün kısası, benim gibi zavallı bir adamı çok asil bir davranışta bulunabilmem için, çok yüksek bir hareket yapmam için kurtarmış olursunuz, diyebilirim... Çünkü tanıdığınız bir hanıma, sizin çok iyi bildiğiniz, bir baba gibi kendisi için üzüntü çektiğiniz bir hanıma karşı, çok yüksek duygular besliyorum. Hatta bunu şöyle de anlatabilirim, bu işte üç kişi karşı karşıya gelmiştir. Kader korkunç bir şeydir Kuzma Kuzmiç! Gerçekçilik, Kuzma Kuzmiç, gerçekçilik işte budur! Yalnız, madem sizi bu çatışmadan çıkarmak çoktandır gerekiyor, demek ortada çarpışan iki kişi kalıyor. Bunu ancak böyle anlatabilirim. Gerçi belki pek beceriklice bir anlatış olmadı. Ama ben edebiyatçı değilim. Yani çarpışanlardan biri benim. Diğeri de o canavar! Bu bakımdan seçmek zorundasınız: ya ben ya o canavar. Anladınız mı? Şimdi her şey elinizde... Üç kişinin kaderi ve iki insanın mutluluğu söz konusu... Özür dilerim, lafları karıştırdım, ama ne demek istediğimi anlıyorsunuz... Bunu saygıdeğer gözlerinizden okuyorum, anlıyorsunuz... Yok, eğer anlamadıysanız o zaman benim için bugünden tezi yok kendimi suya atmaktan başka çare kalmıyor. İşte o kadar!”

Mitya bu “o kadar” sözüyle, saçma söylevini yarıda kesti, yerinden kalkarak, yapmış olduğu budalaca teklife karşılık verilmesini bekledi. Son cümleyi söylerken birden umutsuz bir şekilde artık her şeyin mahvolduğunu ve en önemlisi çok saçmalamış olduğunu

hissetti. Umut ışıkları söndü, zihninde birden, ‘Garip şey, buraya gelirken her şey iyi görünüyordu, şimdi ise her şey saçma sapan oldu’ diye bir düşünce geçti. Dmitriy konuştuğu sürece ihtiyar, gözlerinde buz gibi soğuk bir ifadeyle onun her hareketini izleyerek, hiç kıılmıdamadan oturmuştu. Mitya’nın sözleri bitince, Samsonov onu bir an kadar bekletti, sonunda çok kesin ve neşesiz bir tavırla:

“Özür dilerim, biz böyle işlerle meşgul olmuyoruz!” dedi.

Mitya, birden dizlerinin kesildiğini hissetti. Yüzü solmuştu. Gülümsemeye çalışarak:

“Peki, ama şimdi ne olacak Kuzma Kuzmiç?” diye mırıldandı. “Demek oluyor ki, şimdi ben mahvoldum. Ne sanıyorsunuz?”

“Özür dilerim...”

Mitya hâlâ ayakta duruyor, hâlâ gözlerini bir noktaya dikmiş olarak kıılmıdamadan bakıyordu, birden ihtiyarın yüzünde bir hareket fark etti. İrkildi. İhtiyar ağır ağır konuşarak:

“Bakın beyefendi, böyle işler bizim için elverişli olmuyor. Mahkemeler başlayacak, avukatlar, bir sürü sıkıntılar ortaya çıkacak. Ama eğer isterseniz, burada bir adam var, ona başvurun...”

Mitya birden:

“Aman Allahım, kimdir bu adam? Beni yeniden hayata kavuşturdunuz Kuzma Kuzmiç,” diye mırıldandı.

“O adam buralı değil. Zaten şu anda kendisi burada bulunmuyor. Köylerde kereste alım satımı yapıyor. Lakabı Lyagaviy’dir. Bu adam Fyodor Pavloviç’le o sizin olduğunu söylediğiniz Çermaşnya’daki koru için bir yıldır pazarlık ediyor. Öyleyken, işittiğimize göre, fiyatta bir türlü uyuşamıyorlarmış. Şimdi bu adam gene gelmiş, İlyinskiy papazının evinde kalıyormuş. Volovya İstasyonu’ndan on iki verst kadar ileride, İlyinskiy köyünde. Bu iş için, yani sizin o koru için bana da mektup yazmıştı. Kendisine bu konuda öğüt vermemi istedi. Fyodor Pavloviç’in kendisi gitmek istemiyormuş. Demek oluyor ki, siz Fyodor Pavloviç’ten önce davranır da Lyagaviy’e demin bana teklif ettiğinizi teklif ederseniz, belki de o zaman istediğiniz olur...”

Mitya büyük bir sevinçle sözünü kesti:

“Dâhice bir düşünce!” dedi. “Evet, tam ona göre, tam ona göre bir iş! Kendisi pazarlık ediyormuş, ondan fazla para istiyorlarmış, şimdi ise işte çiftliğin tümünü bir senetle eline geçirmiş olacak! Ha-ha-ha!..”

Mitya, birden kısa kısa kahkahalar atarak, duygusuz bir insan gibi, öyle beklenmedik şekilde gülmeye başladı ki, Samsonov bile irkilerek başını kaldırdı. Mitya sevinç içindeymiş gibi:

“Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum Kuzma Kuzmiç,” diyordu.

Samsonov başını eğdi:

“Bir şey değil efendim.”

“Ama siz bilmiyorsunuz, beni kurtardınız! Ah! Zaten buraya gelirken içimde bir his vardı... Demek, şimdi o papaza gitmeli!”

“Teşekküre değmez, efendim.”

“Hemen oraya koşuyorum, uçarak gideceğim oraya! Özür dileirim, hasta olduğunuz halde sizi rahatsız ettim, ömrümün sonuna kadar unutmayacağım bunu! Bunu size bir Rus olarak söylüyorum Kuzma Kuzmiç! Bir Rus olarak!..”

“Evet efendim.”

Mitya, ihtiyarın elini tutup sıkmak istedi, ama berikinin gözlerinde garip, öfkeli bir ışık belirdi. Mitya bunu fark edince hemen elini geri çekti, ama sonradan, ihtiyarı yanlış anlayarak bundan alındığı için kendini suçlu hissetti. Aklından, ‘herhalde yoruldu da ondan’ diye bir düşünce geçti. Birden bütün salonu cınlatırcasına:

“Bunu, onun için yapıyorum! Onun için, Kuzma Kuzmiç! Anlıyor musunuz? Onun için yapıyorum bunu!” diye bağırды. Eğilerek selam verdi, sert bir dönüş yaptı ve gene aynı hızlı, koca koca adımlarla arkasına bakmadan kapıya doğru yürüdü.

Heyecandan neredeyse titriyordu. ‘Her şey mahvolmak üzereydi, öyleyken işte koruyucu melek gelip beni kurtardı!’ diye düşünüyordu. ‘Madem bu ihtiyar gibi bir iş adamı (ne soylu bir insanmış... o ne kibar duruştu) bana bu yolu gösterdi. Demek... Demek artık dert bitti! İş kazandım. Hemen yola koyulmalıyım. Gece olmadan

dönerim. Gece de dönsem olur. Ama artık iş kazanıldı demektir. İhtiyar benimle alay etmedi ya?’

Mitya, evine giderken yüksek sesle böyle söyleniyordu. Tabii ar-tık işin ona başka türlü görünmesine imkân yoktu. Yani ihtiyarın söylediği şey ya işe yarar bir öğüttü, böyle bir iş adamından baş-ka türlü sü beklenmezdi, madem işi biliyordu, madem o Lyagaviy adındaki adamı tanıyordu (ne tuhaf bir soyadıydı bu) ya da... ya da ihtiyar onunla alay etmişti!

Ne yazık ki doğru olanı, bu son düşüncesiydi. Aradan artık uzun bir süre geçtikten ve tüm o felaketler olduktan sonra ihtiyar Samsonov’un kendisi de gülererek, o zaman “yüzbaşı” ile alay etmiş olduğunu açıklayacaktı. Zaten Samsonov kötü yürekli, soğuk, alay-cı bir adamdı. Üstelik bazılarına karşı hastalık derecesine varan bir antipati duyardı. Yüzbaşının sevinçli hali mi, o “üçkâğıtçının, parayı har vurup harman savurmaya alışmış o adamın” tasarla-dığı “plan”la Samsonov ayarında bir adamın tuzağa düşeceğini düşünmek budalalığına kapılmış olması mı, yoksa yemlik olarak ona böyle bir av gösterip, para almaya gelen “o serserinin” bunla-rı Gruşenka için yaptığını söylemesi ve kadına karşı duyduğu kıs-kançlık mı, o sırada ihtiyarı kışkırtan neydi, bilmiyorum. Yalnız, Mitya onun karşısında ayaklarının kesildiğini hissederek durduğu, budalaca, “mahvoldum,” diye söylediği sırada, Samsonov ona müt-hiş bir kinle bakıyordu. Birden Dmitriy’le alay etmek isteği duydu. Mitya dışarı çıktıktan sonra Kuzma Kuzmiç öfkeden sapsarı olmuş bir halde oğluna doğru döndü ve bundan böyle o serserinin kesin olarak içeriye alınmamasını emrederek “Bir daha gözüm görmesin onu, yoksa...” dedi.

Yoksa ne yapacağını söyleyemedi. Tehdidini savuramadı, ama onun kızdığını sık sık görmüş olan oğlu bile bu halini fark edince, korkudan irkildi. İhtiyar aradan bir saat geçtikten sonra bile hâlâ öfkeden titriyordu. Akşama doğru da hastalandı ve bir “tabip” ça-ğırtmak için birini gönderdi.

II LYAGAVİY

BU DURUMDA “dörttnala” gitmek gerekiyordu oysa at kiralamak için elinde beş parası bile yoktu. Daha doğrusu dört grivenniği vardı. Bunca yıllık varlıklı bir yaşantıdan geriye kalan sadece buydu! Ama evinde çoktandır artık işlemeyen gümüş bir saat vardı. Dmitriy saati aldığı gibi, onu çarşıda dükkânı olan Yahudi saatçiye götürdü. Yahudi, saate altı ruble verdi. Mitya, büyük bir heyecanla, “Bunu bile beklemiyordum!” diye bağırdı. (Hâlâ müthiş bir heyecan içindeydi.) Altı rublesini kaptı, koşa koşa evine döndü. Evde, aldığıının üzerine ev sahiplerinden aldığı üç rubleyi de katarak parayı tamamladı. Ev sahipleri, ellerinde kalan son para bu olduğu halde hepsini ona seve seve vermişti; Dmitriy’i o kadar seviyorlardı.

Mitya, bulunduğu derin heyecan içinde, onlara hemen orada artık kaderinin belli olacağını açıkladı ve tabii büyük bir telaşla Samsonov’un kendisine biraz önce teklif ettiği “plan”ı da hemen hemen eksiksiz olarak anlattı. Samsonov’un önerdiği yolu bildirdi, ileride olacak şeyler için beslediği ümitleri filan, hepsini açıkladı.

Daha önceden de birçok sırrını açıkladığı ev sahipleri ona nedense kendi ailelerinden bir insan gözü ile bakıyor, onu hiç de kibirli bir beyefendi saymıyordu. Mitya böylece dokuz rubleyi bir araya getirdikten sonra, yolcu arabası getirtilsin diye Volovya İstasyonu’na adam gönderdi. Ama bütün bunlar yüzünden, bazı olayların meydana gelmesinden bir gün önce, öğle vakti Mitya’nın elinde bir kuruş bile bulunmadığı, para bulmak için saatini sattığı, üstelik ev sahiplerinden de üç ruble borç aldığı, bütün bunları da tanıkların gözü önünde yaptığı, herkesin aklında kalmış, tespit edilmiş oluyordu.

Bunu önceden belirtiyorum. Sonradan bunlara neden işaret ettiğim anlaşılacaktır.

Mitya dörttnala Volovya İstasyonu’na gitti. Gerçi yolda, sonunda artık “bütün bu işleri” yoluna koyacağını düşünerek büyük bir

sevinç içindeydi ama gene de kendisi kentte yokken Gruşenka ne olacak diye korkudan içi titriyordu. Ya genç kadın tam da o gün, sonunda sabredemeyerek Fyodor Pavloviç'e gitmeye karar verirse? O zaman ne olacaktı? Mitya işte bunu düşündüğü için gideceğini ona söylemeden yola koyulmuş, ev sahiplerine de eğer biri gelip de kendisini sorarsa, nereye gittiğini söylememelerini tembih etmişti. Arabanın içinde sarsıla sarsıla giderken, 'Muhakkak, muhakkak akşama kadar dönmeliyim... Herhalde işi bitirmek için Lyagaviy'i de getirmem gerekecek... Sözleşme için...' Mitya, içi ürpererek bu hayaller içindeydi. Ama ne yazık ki hayallerinin "planına" uygun olarak gerçekleşmesine imkân olmayacaktı...

Bir kez, Volovya İstasyonu'ndan sonra, köy yollarında geç kaldı. Köyün on iki değil, on sekiz verst mesafede olduğu meydana çıktı. İkinci olarak İlyinskiy papazını evde bulamadı. Peder, komşu köye gitmişti. Mitya, gene yola koyularak artık yorgunluktan bitkin hale gelmiş aynı atların koşulu olduğu arabayla komşu köye gidip papazı buluncaya kadar gece bastırıldı.

Görünüşte çekingen ve yumuşak bir adam olan papaz, ona hemen Lyagaviy'in gerçi daha önce kendi evinde misafir kaldığını, ama şimdi Suhoy köyünde bulunduğunu, korucunun baktığı koru için pazarlık etmeye geldiğinden ötürü, geceyi onun evinde geçireceğini anlattı.

Mitya onu hemen Lyagaviy'le buluşturması ve böylece "kendisini kurtarması" için papaza ısrarla yalvarınca, papaz önce kararsızlık gösterdi, ama sonunda herhalde içinde bir merak duymaya başladığı için, genç adamı Suhoy köyüne götürmeye razı oldu. Yalnız oraya "yaya" olarak gitmelerini salık vermişti. Söylediğine göre o köye ancak bir verstten "bir parçacık daha fazla" yol vardı.

Mitya, tabii kabul etti ve o arşınlık adımlarıyla yürümeye başladı. Öyle hızlı yürüyordu ki, zavallı papaz arkasından yetişmek için neredeyse koşmak zorunda kaldı. Papaz, daha ihtiyarlamamış ve çok ihtiyatlı bir adamdı. Mitya, hemen ona da planlarını açıkladı. Heyecanla ve sinirli sinirli, Lyagaviy ile ilgili olarak öğütler istedi ve yol boyunca hep konuşup durdu. Papaz dikkatle dinliyor,

ama pek az öğüt veriyordu. Mitya'nın sorduğu sorulara ise belirsiz karşılıklar vererek, "Bilmiyorum, ah, bilmiyorum, nereden bileyim ben bunu?" gibi sözler söylüyordu. Hatta Mitya, miras konusunda babasıyla kendisi arasında o anlaşmazlıklardan söz açınca, papaz bazı bakımlardan Fyodor Pavloviç'e bağlı olmak zorunda bulunduğu için korkuya bile kapıldı.

Bu arada hayretle, Mitya'nın o alım satımla geçinen köylü Gorstkin'e neden Lyagaviy dediğini sordu ve bir görevi yerine getirir gibi, ona bu adamın gerçekten Lyagaviy olduğunu, ama ona bunu söylememek gerektiğini, onun bundan fena halde alındığını, bu yüzden kendisine muhakkak "Gorstkin" demek gerektiğini söyledi. Sonra, "Bunu yapmazsanız, onunla hiç anlaşamazsınız, zaten sizi dinlemez bile!" diyerek sözünü bitirdi.

Mitya, böyle şeyler üzerinde duramayacak kadar acele ettiğini belirtecek şekilde, fazla hayret göstermedi ve papaza Samsonov'un o adamdan söz ederken bu adı kullandığını söyledi. Papaz bunu öğrenince, hemen konuyu değiştirdi. Oysa eğer, o sırada aklına gelen ihtimali Dmitriy Fyodoroviç'e açmış olsaydı, iyi olurdu. Papaz, Samsonov'un Mitya'yı köylünün yanına gönderirken ondan Lyagaviy diye söz etmesine bakılırsa, belki de onunla alay etmiş olduğunu ima edebilir ve "Acaba işin içinde bir dalavere yok mu?" diye sorabilirdi. Ama Mitya'nın "böyle önemsiz şeyler" üzerinde durmaya vakti yoktu. Acele ediyor, koca koca adımlar atarak yürüyordu. Ancak Suhoy köyüne geldikleri vakit bir değil, bir buçuk değil, belki üç verst yürüdüklerini anladı. Fena halde canı sıkıldı, ama kendisini tuttu.

Köy evine girdiler. Papazın tanıdığı olan korucu, evin bir bölümünde oturuyordu, öbür bölüme, sofanın öbür tarafındaki temiz olan bölüme ise Gorstkin yerleşmişti. Kulübenin bu temiz olan bölümüne girip, yağlı bir mum yaktılar. İçerisi fazla ısınmamıştı. Meşe tahtası bir masanın üzerinde sönmüş bir semaver, semaverin hemen yanında üzerinde fincanlarla bir tepsi, sonuna kadar içilmiş bir şişe rom, bitirilmemiş bir şişe votka ve buğday ekmeği artıkları vardı.

Gelen yabancı ise bankın üzerine uzanmış, üst giysilerini çıkarıp başının altına yastık yapmış olarak yatıyor, horul horul uyuyordu. Mitya ne yapacağını bilemeyerek durdu, “Tabii, uyandırmalıyız,” dedi. “Benim işim çok önemli. Buraya gelirken o kadar acele ettim ki, gene bugün, hem de hemen geri dönmem gerekiyor!” diye endişeyle söylendi. Ama korucu ile papaz konuşmadan duruyor, düşüncelerini açıklamıyorlardı.

Mitya yaklaştı, adamı uyandırmaya çalıştı. Büyük bir çaba göstererek onu ayıltmaya çalışıyordu. Ama adam bir türlü gözünü açmıyordu. Mitya, “Sarhoş,” dedi. “Şimdi ne yapmalı? Allahım ne yapmalı?” Birden müthiş bir sabırsızlıkla, uyuyanı kollarından, bacaklarından tutup çekiştirmeye, başını sağa sola çevirmeye, vücudunu kaldırıp bankın üzerine oturtmaya çalıştı. Ama bütün bu çabaları, adamın sonunda garip garip homurdanmasından ve dilini iyice döndürememekle birlikte, şiddetli küfürler savurmasından başka bir sonuç vermedi.

Sonunda papaz:

“Hayır, iyisi mi biraz bekleyin,” dedi. “Belli ki konuşacak halde değil...”

Korucu:

“Bütün gün içti,” diye söze karıştı.

Mitya:

“Aman Allahım!” diye bağırды. “Şu anda ona ne kadar ihtiyacım olduğunu, nasıl bir umutsuzluk içinde bulunduğumu bir bilseniz!”

Papaz:

“Ama sabaha dek beklemeniz daha doğru olur,” diye tekrarladı.

Mitya:

“Sabaha dek mi? Rica ederim... Bu imkânsız bir şey!” dedi ve büyük bir üzüntü içinde sarhoşu uyandırmak için gene ileri atılacak oldu, ama çabalarının tüm yararsızlığını hemen kavrayarak vazgeçti.

Papaz susuyor, uykulu görünen korucu ise somurtuyordu. Mitya büsbütün umutsuzluğa kapılarak:

“Gerçekler insanı ne felaketlerle karşılaştırıyor!” dedi.

Yüzünden sel gibi ter akıyordu. Papaz müsait bir anda, çok yerinde olarak, uyuyan adamı uyandırmayı başarsalar bile, sarhoş olduğu için gene de hiçbir konuşma yapabilecek durumda olmayacağı söyledi. “Sizin ise önemli bir işiniz var, onun için en doğrusu siz bunu yarın sabaha bırakın!” dedi.

Mitya kollarını iki tarafa açtı, sonra razı oldu.

“Ben burada kalacağım, mum da burada kalacak, burada kalıp müsait anı yakalamaya çalışacağım. Uyandığı vakit başla...”

Korucuya doğru döndü:

“Sana mumun parasını da, burada konaklama ücretini de vereceğim. Sonradan Dmitriy Karamazov’u hatırlarsın. Yalnız şimdi sizinle ne yapacağız bilmiyorum, sayın papaz. Siz nereye yatacağınız?”

Papaz:

“Yok canım! Ben evime gideceğim efendim... Onun kırsağına biner giderim...”

Bunu söylerken korucuyu işaret ediyordu.

“Eh artık izninizle, size başarılar dilerim.”

Böylece karar verdiler. Papaz, sonunda ondan kurtulduğu için memnunluk duyarak, kırsağa binip gitti. Ama giderken gene de düşünceli düşünceli başını sallıyor, içinden, ‘Acaba bu ilginç olayı, velinimetim Fyodor Pavloviç’e haber vermeli mi?’ diye kendine soruyor, ‘Belki de bir bakarsın öyle bir saatine gelir, işi öğrenir, öfkeye kapılır, yardımlarını kesiverir,’ diye söyleniyordu.

Korucu kaşındı, sonra hiç konuşmadan kendi odasına gitti. Mitya ise banka oturdu ve dediği gibi “müsait anı yakalamaya” hazırlandı. Ruhuna ağır bir sis gibi, müthiş bir sıkıntı çökmüştü. Derin, korkunç bir sıkıntı! Oturuyor, düşünüyor, ama düşünce bile bir sonuca varamıyordu. Mum yandıkça eriyordu, ısınan odada bir cırcır böceği ötmeye başlamıştı. İçerisi dayanılmayacak derecede ısınmıştı. Mitya’nın gözünün önünde birden bahçe canlandı. Bahçenin arkasındaki yolu görür gibi oldu, babasının evinde, gizlice bir kapı açılıyor, Gruşenka bu kapıdan içeri koşarak giriyordu... Birden banktan fırladı...

Dişlerini gıcırdatarak:

“Feci bir şey!” diye söylendi. Uyuyan adama bir robot gibi yaklaştı, yüzüne bakmaya başladı.

Bu kupkuru, çok yaşlı olmayan, oldukça uzun yüzlü, kıvrıcık saçlı, kızıla çalan incecik sakallı bir adamdı. Sirtında basma bir gömlekle, cebinden gümüş bir saat kösteği görünen siyah bir yelek vardı. Mitya bu surata, büyük bir nefretle bakıyordu. Adamın saçlarının kıvrır kıvrır olması nedense içinde özel bir kin uyandırdı. O sırada kendisinin o ertelenmesi imkânsız sorunu ile bu adam karşısında bitkin bir halde durması, bu iş için bunca fedakârlık etmiş, bunca şeyi bırakmış olması, çok ağırına gidiyordu. Başkalarının sırtından geçinen bu adam için, ‘Oysa şimdi bu adam, kaderimi elinde tutan bu adam, sanki hiçbir şey olmamış gibi horul horul uyuyor, sanki başka bir gezegenden gelmiş gibi...’ diye düşündü. Sonra birden yüksek sesle, “Ah! Kader bana ne oyun oynadı!” diye söylendi ve birden büsbütün kendini kaybederek, gene sızmış olan kölüyü uyandırmak için onun üzerine atıldı. Adamı garip bir öfke ile uyandırmaya çalışıyor, üstünü başını yırtıyor, sarsıyor, hatta dövüyordu. Ama beş dakika kadar uğraştıktan sonra, gene hiçbir başarı elde edemeyince, gücünü yitirmiş olarak, umutsuzluk içinde, tekrar gidip banka oturdu.

“Saçma, saçma!” diye yüksek sesle söyleniyordu...

Sonra nedense:

“Hem... tüm bunlar ne onur kırıcı!” diye ekledi.

Başında şiddetli bir ağrı başlamıştı. Aklından, ‘Yoksa çekip gitmeli mi? Vazgeçip gitmeli mi?’ diye bir düşünce geçti. “Hayır. Madem öyle, artık sabaha dek kalacağım! Mahsus kalacağım işte, mahsus kalacağım! Ne diye geldim sanki buraya, öyleyse? Zaten nasıl gidebilirim, buradan nereye gidilebilir artık? Hay Allah! Ne saçmalık!” diye söyleniyordu.

Baş ağrısı gittikçe şiddetleniyordu. Hareketsiz oturuyordu. Nasıl olup da böyle bir anda, böyle oturduğu yerde uykuya daldığını bilemedi. İki saat ya da biraz daha uzun bir süre uyumuştur herhalde. Dayanılmaz, bağırtaç kadar şiddetli bir baş ağrısıyla uyandı. Şa-

kakları zonklıyor, başının üst tarafı acıyordu. Uyanınca uzun bir süre tam anlamıyla kendine gelememi ve başına gelenleri bir türlü kavrayamadı. Sonunda fazla ısınmış olan odada müthiş bir kömür kokusunun yayılmış olduğunu hissetti. Eğer uyanmasaydı belki de ölecekti. İhtiyar köylü ise, hâlâ yatıyor, horluyordu. Mum iyice erimişti, neredeyse sönmek üzereydi. Mitya bağırarak, sallana sallana atıldı, sofadan geçip korucunun odasına gitti. Korucu hemen uyanı, öbür odada kömürün havayı zehirlediğini öğrenince, yapılacak şeyleri emretmek için dışarı çıktı, ama olayı, şaşılacak kadar kayıtsız bir tavırla karşılamıştı. Bu da Mitya'yı hem gücendirmiş hem de şaşırtmıştı. Karşısında durmuş kendini kaybetmiş gibi:

“Ya ölürse, ya ölürse, o zaman ne olacak... O zaman ne olacak?” diye yüksek sesle söylenip duruyordu.

Kapıyı, pencereyi açıp, borunun anahtarını çevirdiler, Mitya, sofadan suyla dolu bir kova getirip önce kendi başını ıslattı, sonra bir bez bulup onu suya daldırdı ve Lyagaviy'in başına yapıştırdı. Korucu ise, tüm olaylara hâlâ olup biten her şeyi önemsiz görmüş gibi bir tavırla bakıyordu. Pencereyi açtıktan sonra canı sıkılarak:

“Bu kadarı da yeter!” diyerek demir feneri Mitya'nın yanına bırakıp, gene uyumaya gitti.

Mitya, sarhoşla yarım saat kadar uğraştı, hep başını ıslatıyordu ve artık ciddi olarak tüm geceyi uyumadan geçirmeye karar vermişti. Ama yorgunluktan bitkin bir hale gelince, bir dakikacık soluk alabilmek için oturdu, bir an gözlerini kapadı, sonra farkında bile olmadan, banka uzandı ve ölü gibi derin bir uykuya daldı.

Uyandığı vakit, artık çok geçti. Saat sabahın hemen hemen dokuzuna gelmişti. Işıl ışıl bir güneş, küçük evin iki penceresinden içeri giriyordu. Dünkü kıvrıkcık saçlı köylü, bankın üzerinde oturuyordu; artık sırtına uzun ceketini giymiş, önünde yeni yakılmış bir semaver ile başka bir şişe duruyordu. Eskisi, dünkü artık bitmişti. Yenisinin de yarısından fazlası içilmişti. Mitya yerinden fırladı, ama hemen o uğursuz köylünün gene sarhoş, hem de kendini bilemeyecek, ayılamayacak kadar sarhoş olduğunu anladı. Gözleri

yuvalarından fırlamış gibi, bir an ona baktı. Köylü ise hiç konuşmadan sinsi sinsi, insanı gücendiren garip bir sakinlikle kurnaz kurnaz, hatta karşısındakini küçük gördüğünü belirten bir tavırla bakıyordu. Ya da Mitya'ya öyle gelmişti. Sarhoşa doğru atıldı:

“Bir dakika, görüyorsunuz... Ben... Siz, herhalde öbür odada oturan korucudan iştmişsinizdir... Ben, Teğmen Dmitriy Karamazov'um. Kendisiyle kuru için pazarlık ettiğiniz ihtiyar Karamazov'un oğlu...”

Köylü sakin ve kesin bir tavırla:

“Atıyorsun be!” dedi.

“Nasıl atıyorum? Fyodor Pavloviç'i tanıyorsunuz ya!”

Köylü, dilini ağzının içinde güçlkle döndürüyordu:

“Hiç de senin o Fyodor Pavloviç'ini tanımıyorum,” diye söylendi.

“Canım koruyu, koruyu almak için onunla pazarlık etmişsiniz. Uyansanıza... Aklınızı başınıza toplayın... Beni buraya İlyinskiy Papazı Pavel getirdi... Siz Samsonov'a yazmışsınız, o da beni size gönderdi...”

Mitya, bunu soluk soluğa söylemişti. Lyagayiv gene sert bir sesle:

“Atıyorsun!” dedi.

Mitya ayaklarının soğuduğunu hissetti.

“Rica ederim! Bu şaka değil ki! Belki de şu anda çakırkeyfsiniz, ama ne de olsa konuşabiliyor, anlayabiliyorsunuz... Ben bu işten hiçbir şey anlamıyorum!”

“Sen boyacasın!”

“Rica ederim! Ben Karamazov'um. Dmitriy Karamazov'um... Size bir teklifim var... Kârlı bir teklifim... Gerçekten kazançlı bir iş... Hem de kuru ile ilgili.”

Köylü ciddi ciddi sakalını okşuyordu:

“Hayır, sen müteahhitlik ediyordun, icarcıydın, sonra da alçağın biri çıktın. Alçağın birisin sen!..”

Mitya umutsuzluk içinde parmaklarını büküp duruyordu:

“İnanın bana yanıyorsunuz!” dedi.

Köylü hep sakalını sıvazlıyordu. Birden kurnazca bir tavırla gözlerini kıstı:

“Hayır, sen bana şunu söyle! Bana öyle bir kanun göster ki, kötülük etmek serbest olsun! İştiyor musun? Alçağın birisin sen. Anlıyor musun bunu?”

Mitya, canı sıkılarak geri çekildi. Birden “alnına bir darbe indirilmiş” gibi oldu. Sonradan kendisi de öyle diyecekti. Bir anda zihni garip bir şekilde aydınlandı. Kendisi, “Bir kıvılcım çaktı, o zaman her şeyi birden kavradım,” diyecekti. Şaşkınlık içindeydi, donakalmıştı. Nasıl oluyor da kendisi gibi, ne de olsa zeki bir adam, böyle bir saçmalığa kanmıştı? Nasıl oluyor da böyle bir maceraya burnunu sokmuş, hemen hemen tüm bir gün, tüm bir gece bu Lyagaviy ile uğraşmış, başını ıslatmaya çalışmıştı... “Ne yapmalı yani, adam sarhoş, küp gibi sarhoş, belki de daha bir hafta durmadan kafayı çekecektir... Bu durumda daha ne bekleyeyim? Ya Samsonov beni buraya mahsus gönderdiyse? O zaman ne olacak? Ya Gruşenka... Aman Allahım, ben ne yaptım!..”

Köylü oturuyor, alaylı alaylı gülerek ona bakıyordu. Başka bir zaman olsaydı, Mitya belki de öfkesinden bu aptalı öldürürdü, ama şimdi bütün vücudu gücünü yitirmişti, bir çocuk gibi olmuştu. Yavaşça banka doğru gitti, paltosunu aldı, sırtına giydi, kulübeden çıktı, öbür odada korucuyu bulamadı. Ortalarda kimse yoktu. Cebinden bozuk olarak elli kopek çıkardı, onu orada bir gece geçirdiği için ve yaktığı mumla verdiği zahmet karşılığı olarak masanın üzerine bıraktı.

Kulübeden çıkınca etrafın ormanla çevrili olduğunu gördü. Başka hiçbir şey görünmüyordu. Sağa mı, yoksola mı gitmek gerektiğini bile hatırlayamadan rastgele yürümeye başladı; o akşam papazla acele acele oraya gelirken yolun nereden geçtiğini fark etmemişti bile. Yüreğinde kimseye karşı kin yoktu, Samsonov’a karşı bile. Ormanın içinden geçen daracık patikadan, hiçbir şey düşünmeden, kendini kaybetmiş, “tüm düşüncelerini yitirmiş gibi”, hatta nereye gittiğini bile hiç düşünmeden yürüyordu. Birden ruh bakımından da vücutta da o kadar zayıf, güçsüz oluvermişti ki! O sırada karşısına bir çocuk çıksaydı, onu yenebilirdi. Öyleyken güç bela ormandan çıktı. Birden karşısına gözün görebileceği yere dek

uzanan ekinleri biçilmiş, uçsuz bucaksız tarlalar çıktı. Hiç durmadan ileri, hep ileri giderek, “Her yer ne büyük bir umutsuzluk içinde! Her yerde nasıl bir ölüm kokusu var!” diye tekrarlıyordu.

Onu yoldan geçenler kurtardı. Arabacının biri, ihtiyar bir taciri köy yolundan götürüyordu. Araba hizasına gelince, Mitya onlara yol sordu, o zaman onların da Volovya’ya gittiği anlaşıldı. Konuşmaya başladılar, sonunda Mitya’yı yanlarına yol arkadaşı olarak aldılar. Üç saat kadar sonra istasyona vardılar. Volovya İstasyonu’nda Mitya hemen kente gitmek için bir araba kiraladı ve birden dayanamayacak derecede aç olduğunu hissetti. Atları arabaya koşarlarken Dmitriy’e sahanda yumurta yapıverdiler. Dmitriy yumurtayı bir çırpıda bitirdi. Koca bir parça ekmeği, hafifçe kokmaya başlamış salamı da yedi ve üç kadeh votka içti. Böylece biraz canlandı, gene cesaret buldu ve içinde tekrar bir umut ışığı yandı. Yolda rüzgâr gibi gidiyor, hep daha hızlı gitmesi için arabacıyı durmadan kışkırtıyordu. Birden “bu uğursuz parayı” hemen o gün bulmak için artık “vazgeçilmez” yeni bir plan tasarladı. Nefretle:

“Akıl alacak şey değil! Akıl alacak şey değil... Bu Allahın belası, adi üç bin ruble yüzünden bir insanın hayatı mahvoluyor!..” diye bağırırdı. “Ne olursa olsun bugün bu işi halledeceğim!”

Eğer hiç durmadan Gruşenka’yı düşünmeseydi, başına bir şey gelmesin diye endişe etmeseydi, belki gene tam anlamıyla neşeli olacaktı. Ama bu düşünce, her an yüreğine sivri bir hançer gibi saplanıyordu. Sonunda kente vardılar. Mitya da hemen Gruşenka’ya koştu.

III

ALTIN MADENLERİ

BU, GRUŞENKA’NIN o kadar korku ile Rakitin’e anlattığı ziyaretti. Bu sırada Gruşenka, o söylediği “pusulayı” bekliyordu ve Mitya’nın bir gün önce de, o gün de gelmemiş olduğuna seviyor, “Allah vere de ben kentten ayrılıncaya kadar gelmese,” diye umutlanıyordu. Oysa Dmitriy birden çıkagelmişti. Ondandı

olup bitenleri biliyorsunuz. Gruşenka onu başından savmak için, güya “para hesabı” yapması gerektiğini söyleyerek kendisini Kuzma Samsonov’un evine kadar geçirmesi için kandırmış, Mitya da ona kanarak, genç kadını hemen oraya götürmüştü. Gruşenka kapıda veda ederken saat on ikide gelip kendisini alması için ondan söz almıştı.

Mitya onun bu ricasına memnun olmuştu. Hemen kendi kendine şu sonuca varmıştı, ‘Kuzma’nın evinde oturacaksa, Fyodor Pavloviç’e gitmeyecek demektir... Tabii yalan değilse!’ Ama ona öyle geliyordu ki Gruşenka yalan söylemiyordu. Dmitriy, sevilen kadından ayrı olduğu vakit, Allah bilir ne feci şeyler hayalinden geçiren, başına bin türlü bela geldiğini, ona nasıl “iharet ettiği” düşünen, ama bir koşu yanına geldiği vakit, iharet ettiğini gene düşündüğü halde, yüzüne bakar bakmaz, o gülen, o neşeli, o şefkatli yüze bir göz atar atmaz, hemen yeniden cesaret bulan, bütün şüphelerini bir anda silen, daha önceki kıskançlığı için de utanç duyarak sevinçle kendi kendini suçlayan kıskançlardandı.

Gruşenka’yı Samsonov’a götürdükten sonra, hemen evine dönmüştü. Ah, o gün daha ne çok yapılacak iş vardı!.. Ama ne olursa olsun yüreği hafiflemişti. Aklından birden, ‘Smerdyakov’dan o akşam hiçbir şey olmadığını, bir an önce öğrenmeliyim. Allah göstermesin, Fyodor Pavloviç’e bir gittiyse! Felaket!’ diye bir düşünce geçti. Daha evine varmadan, bir türlü rahat edemeyen yüreğinde gene kıskançlık alevlenmişti.

Kıskançlık! Puşkin, “Othello kıskanç değildir; inanan, saf bir insandır!” demişti.* Onun bu sözü bile büyük şairimizin olağanüstü derin zekâsına işarettir. Gerçi Othello’nun iç dünyası yıkılmış, yüreği paramparça, dünya görüşü altüst olmuştur!.. İdeali mahvolmuştur. Ama Ohtello gibi bir insan saklanmaz, gözetlemez, casusluk etmez. O, karşısındakine inanan insandır. Aksine ihaneti aklına getirmesi için ona yol göstermek, onu sürüklemek, olağanüstü bir çaba göstererek kıskançlığını alevlendirmek gerekiyordu. Gerçek bir kıskanç böyle olmaz!

* Puşkin’in *Hazlitt* (1821) eserinde geçer. -ed.